

Maksudest ja maksupoliitikast

Eiki Nestor, Riigikogu liige, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Riigikogu aseesimees, Eesti Keskerakond

Eesti maksupoliitika on jäänud arengule jalgu ja vajab tõsist ümbervaatamist, sest praegusel kujul pole enam jätkusuutlik.

Sissejuhatuseks sellest, millest Riigikogu Toimetiste lugejad niigi teadlikud on, kuid ilmselt on kordamine asjakohane. Maksude suurus on tegelikult poliitiline kokkulepe – mida pidada õigeks ühiskonnas ühisest rahakotist rahastada ja mille eest peab igaüks ise tasuma. Maailmavaateline on vaidlus seetõttu, et vasakpoolsemad hindavad solidaarsemat korraldust ja liberaalid jätaksid kõik rohkem igaühe enda otsustada.

Poliitiline kokkulepe peaks sündima vabade valimiste tulemusena. Paraku on selle teadmise Eestis kurjasti, sest meie valijate enamusele pole eelnimetatu veel hästi arusaadav ja seda eelkõige poliitikute endi süül. Ühel ja samal ajal lubatakse lahkesti tõsta toetusi ja alandada makse. Seda ei jää uskuma mitte ainult lihtsameelsed valijad, vaid ka päevalehtede juhtkirjad. Sellele lisanduvad – ka mujal maailmas – kuluhüvitistest tasutud majoneesikogused ning selle pinnal sündiv veendumus üldisest pillamisest. Ehk üks majoneesipurk võib rikkuda kogu maksupoti.

Teine sissejuhatav märkus on seotud selles loos kasutatud arvudega. Need pärinevad kõik majanduslanguse eelsest ajast, rahulikuma arengu perioodist. Majanduskriisi aegsed arvud on vähem võrreldavad.

Tulevik luuakse maksude abil

Euroopa Liidu riikide keskmine maksukoormus sisemajanduse kogutoodangust on 39,9%, euroala riikides isegi 40,5%. Kõige suurema maksukoormusega riigid on Taani ja Rootsi 49% ning kõige madalama maksukoormusega Slovakkia ja Rumeenia 29%-ga. Eesti asub selles tabelis 31% protsendiga 23. kohal madala maksukoormusega riikide hulgas. Minu kindla veendumuse kohaselt ei ole selline maksukoormus jätkusuutlik.

Kõigepealt seetõttu, et majanduse ja elatustaseme kiiremaks tõusuks peaksime tegema palju targemat tööd. Investeerima rohkem haridusse, teadusse, innovatsiooni, infrastruktuuri. Igaüks eraldi investeerides tegelikult raiskame ressursi. Koos investeerides aga võidame ja nii on kokkuvõttes odavam. Maksude abil tuleviku loomine ei vähenda seejuures igaühe enda vastutust oma tuleviku eest.

Teine põhjus on vananev ühiskond, kus küsimus sellest, mida teha koos ja mille eest peab igaüks ise maksma, on eriti terav. Kulutuste suurenemine vananemisega seotult on paratamatu ja poliitikutel tuleb vastata ühele küsimusele: kes selle eest maksab? Näiteks Eesti tervishoiukorraldust loetakse maailmas üheks tõhusamaks. Ainus puudus on see, et tervishoiu on liiga vähe vahendeid. Kuna poliitiliste otsuste tegemine selles valdkonnas on karm, siis lükatakse neid otsuseid järjest edasi. Probleem aga edasi ei lükku.

Kolmas põhjus on veelgi mustvalgem. Meid aitab järje peale jõuda Euroopa Liidu erinevate fondide abi suurusjärgus 12 miljardit krooni aastas. Ei ole kaugel aeg, kus näiteks Euroopa Liidu laienemise tulemusena muutub Eesti abisaajast abi andjaks. Ehk neid 12 miljardit krooni meil siis enam ei ole. Kas sellel x aastal lõpevad ka tee-ehitus, teaduse rahastamine, töötute koolitus ja keskkonnainvesteeringud?

Kui tahame olla Euroopa Liidu riik (sinna me ju ometi ise astusime!), siis peaksime loobuma ka arengumaa tüüpi maksupoliitikast ja looma arenenud riigi maksupoliitika.

Nõustajate esimene soovitus

Rahanduspoliitiliste nõustajate, kaasa arvatud IMF ja Maailmapank, esimene soovitus Eestile puudutab omanikuks olemise maksustamist. Seejuures ei lähtuta kusagil maailmas omanikuks olemise maksustamisel vajadusest maa, maja või auto omanikku maksuga mingil viisil karistada. Kinnisvaramaksude mõte on hoida kinnisvara käibes. Ehk tekitada olukord, kus sellelt, kellele maa või maja omamine käib üle jõu, peaks see maa või maja minema sellele, kellele see üle jõu ei käi.

Eestis maksustatakse praegu ainult maa omamist, kuigi samal ajal on juba aastaid räägitud üleminekust kogu kinnisvara maksustamisele. Asi pole paigast nihkunud ühel põhjusel. Meil on suur hulk omanikke, kelle tulud ja varad pole omavahel tasakaalus. Omandireformist on möödunud liiga vähe aega ning mõnes osas pole see veel isegi lõppenud. Reform ise oli väga valuline ja kinnisvarakäibe kergitamine maksude abil tunduks praegu liialt paljudele ülekohtusena.

Hoopis teist laadi iseloomuga on autode maksustamine. Eesti on ainus Euroopa Liidu riik, kus sellist maksu ei tunta. Eelviimasena andis eelmisel aastal “alla” majandusraskustesse jäänud Leedu. Euroopas maksustatakse autode omamist valdavalt eesmärgiga reguleerida autode arvu. Aasta tagasi Eestis sotsiaaldemokraatide välja käidud nn luksusautode maksustamise mõte seisnes selles, et reguleerida autode tarbimist. Ehk seda, millist autot ostame, kas uhkemat või keskkonnasõbralikumat. Ühel või teisel moel jõustub automaks ka Eestis kunagi kindlasti.

Omaette küsimustering on seotud otseste ja kaudsete maksude osakaaluga.

Riigi raha ei kasva puu otsas

Otseste maksude osakaal maksukoormusest on Euroopa Liidus 34%, Eestis 23%. Meist madalam on otseste maksude osakaal Poolas, Rumeenias, Slovakkias ja Bulgaarias. Tabeli tipus on Taani, kus otsesed maksud moodustavad üle 60% maksukoormusest.

Vastupidine on olukord kaudsete maksudega. Nende osas on peaaegu sama suure Euroopa Liidu keskmise (35%) juures on 56%-ga tabeli tipus Bulgaaria, Eesti on 44%-ga viiendal kohal. Kõige madalam on tarbimismaksude osakaal lisaks Soomele, Saksamaale ja Belgiale ka näiteks Tšehhis (31%). Riigi tulude stabiilse laekumise huvides oleks mõistlik liikuda Euroopa keskmise suunas, alandades näiteks käibemaksu ja tõstes tulumaksu osakaalu. Meie käitume täpselt vastupidi ning paneme sellega suurema maksukoormuse nende inimeste kanda, kes kogu oma tulu ära tarbivad ja seda põhjusel, et see tulu on väike.

Viimastel aastatel on eriti hoogsalt arutletud sotsiaalkindlustuskulude teemal. Sotsiaalkindlustusele minevate maksude osakaal maksukoormusest on Euroopa Liidus keskmiselt 31,5%, euroalal 35,2%. Eesti asub siin 32,9%-ga keskmike seas. Üle 40% on sotsiaalkindlustusele minevate maksude osakaal Saksamaal, Tšehhis ja Slovakkias. Siinkohal tasub kohe nimetada, et sotsiaalkindlustusele minev maksukoormus on riigiti väga erinev ja seotud kindlustusliikide ülesehitusega. Näiteks Taanis on see 2,1% (!) tänu sellele, et sealne kodanikuühiskond korraldab oma sotsiaalelu ise. Meil on õnnestunud üldsus küll kaasata nii haigekassa kui ka töötukassa juhtimisse, kuid kodanikuühiskonna osalust selles juhtimises tuleb paraku pidevalt tõestada. Ilmselt ei ole võimalusi töötajate maksustamist Eestis suurendada, aga kahjuks ei ole

ka võimalusi seda vähendada. Eriti veel selle teadmise juures, et sotsiaalkuludeks läheb meil 12% SKT-st Euroopa Liidu 26%-lise keskmise juures. Meist vähem kulutab vaid Läti.

Maksupoliitikat ei ole võimalik ühe aastaga ümber vaadata. Esialgu aitaks sellestki, kui saadaks aru, et riigi raha ei kasva puu otsas ja keegi teine meie eest makse maksma ei hakka.